

ER5

by oud lasser
Roden

BIJLAGE 2

A F S C H R I F T

Contract Ned. Herv. Kerk te Roden

De ondergetekenden:

1. Hendrik Douwes Boelzoon, zonder beroep, en Lammert Brouwer, landbouwer, beiden wonende te Roden, ten dezen handelend respectievelijk als Pres. Kerkvoogd en Secr. Kerkvoogd en tezamen vertegenwoordigende de Kerkvoogdij der Nederduitsch Hervormde Gemeente van Roden, als zodanig die Hervormde Gemeente vertegenwoordigende,
2. Mense Ruiters, Orgelmaker, wonende te Groningen,

verklaaren met elkaar te zijn overeengekomen :

de ondergetekende sub 2 verbindt zich tegenover de Kerkvoogdij der gemelde Hervormde Gemeente te Roden :

- a. om de mechaniek en klavieren van het kerkorgel zich bevindende in het kerkgebouw der Hervormde Gemeente te Roden, geheel te reviseren, geheel te voorzien van nieuw draadwerk aan de abstracten en nieuwe assen in de wellen, de draaipunten opnieuw in te voeren, de langste wellen in tweeën te delen en van een midden steunpunt te voorzien, de registratuur geheel te reviseren, zodanig, dat mechaniek en registratuur praktisch zonder gerucht functionneren, terwijl voor een aangename speelaard zal worden zorg gedragen.
 - b. om de windladen uit elkaar te nemen en geheel opnieuw te verlijmen en weer zuiver af te stellen, de speelventielen opnieuw te beleren en de pulpsten met bijbehorend draadwerk en veren geheel te vernieuwen.
 - c. om het te behouden pijpwerk grondig te herstellen, het Hoofdwerk van een nieuwe Mixtuur 4-6 sterk en een Vox Humana 8 te voorzien, op de plaats der Salicionaal 8 een nieuwe Quint 2 2/3 te plaatsen, het rugwerk van een nieuwe Saxquialter 2-4 sterk en een nieuwe Dulciaan 8 te voorzien, de mensuren van deze stemmen te maken volgens de van de bouwer bekende maten : het metaal van deze stemmen van 33% tin voor de labielen en 75% tin voor de tongwerken te gebruiken, van het gehandhaafde pijpwerk de intonatie waar nodig te verbeteren en de nieuwe stemmen daarbij aansluitend in oude stijl te intoneren, de toonhoogte van het werk zodanig te stellen, zoals het oude pijpwerk weggeeft.
 - d. een nieuwe tremulant bij te maken en zo nodig ook nog schokbalgen, terwijl door de ondergetekende sub 2 getracht zal worden het lawaai der windschijne nog verder te dempen,
 - e. de frontpijpen en de pijpen der frontregisters, die nog op de lade staan, te restaureren, voorzover zulks mogelijk zal blijken, de Prestant 8 met ongeveer 25 ladepijpen aan te vullen.
- Voorzoveel nodig wordt uitdrukkelijk bepaald, dat de ondergetekende sub 2 niet voor zijn rekening behoeft te nemen:
1. aanleg van elektrische leiding
 2. verwarming van het kerkgebouw gedurende de werkzaamheden
 3. verblijfkosten voor de ondergetekende sub 2 en zijn personeel gedurende



BIJLAGE 2
VERVOLGBLAD 1

de opbouw van het werk.

Daartegenover verbinden de ondergetekende sub 1 z 1ch om aan ondergetekende sub 2 te betalen een nader door de ondergetekende sub 2 vast te stellen bedrag, dat echter de som van Veertien duizend vijfhonderd gulden niet zal overtreffen.

De betaling van deze som zal in vier termijnen plaats vinden en wel :

Vierduizend gulden terstond, waarvan een afzonderlijke kwitantie zal worden afgegeven,

Vierduizend gulden zodra ten minste 2/3 deel van het binnenwerk weer in het kerkgebouw terug is gebracht,

Het restant vermindert met 10% van het totaalbedrag der nog nader vast te stellen en neemsom bij het gereed komen van het werk.

De laatste 10% als voormeld: na goedkeuring door de Orgelcommissie der Ned. Herv. Kerk, van het werk.

Betreft contract Roden

De ondergetekenden verklaren verder nog te zijn overeengekomen:

1. De ondergetekende sub 2 verbindt zich gedurende tien jaar na oplevering van het werk alle gebreken, welke zich aan het orgel mochten voordoen als gevolg van onjuiste constructie of verkeerde materialen, kosteloos en afdoende te herstellen.
2. De ondergetekenden sub 1 verbinden zich gedurende deze tien jaar het orgel aan de ondergetekende sub 2 in onderhoud te geven. Eenmaal per jaar zal door de ondergetekende sub 2 een generale stemming gepaard met controle der andere delen van het orgel plaats vinden tegen betaling van vier en zestig gulden per jaar. Andere stemmingen zullen op verzoek tegen kostende prijs worden uitgevoerd.
3. Voor het geval mocht blijken, dat de frontpijpen en de pijpen der frontregisters, die nog op de lade staan, niet gerepareerd kunnen worden, maar door nieuwe van 75% tin vervangen moeten worden, zal ook dit door de ondergetekende sub 2 worden uitgevoerd, waardoor de prijs van het werk met ten hoogste Tweeduizend gulden zal worden verhoogd.
4. Indien er gedurende de uitvoering van het werk op enigerlei wijze moeilijkheden ontstaan of indien de voorgaande bepaling toepassing zal moeten vinden, zijn partijen verplicht het advies van voormelde Orgelcommissie te vragen en zich daaraan te onderwerpen.

In triplo getekend te Roden 3 November 1900 vijftig.

"de pijprousters, de stevens en enkele lepels nog aanwezig, zodat het mij, mede aan de hand van andere gegevens van Hinsch-orgels, mogelijk was, de samenstelling en maten deser verdwenen registers te reconstrueren. Deze gegevens mogen hier als te technisch achterwege blijven.

Bij het onderzoek van dit orgel treffen twee dingen: 1e de buitengewone artistieke kwaliteiten van kast, klaviatuur en intonatie, 2e de ergerlijke staat van verwaarloozing. Een en ander moge uit het volgende blijken:

A. KAST

Bij de montage is het houtwerk van de eiken orgelkast met onvoldoende zorg in elkander gezet, zodat verscheidene naden en spleten zichtbaar zijn, hetgeen het aspect der fraaie profieleringen ongunstig beïnvloedt. Het snijwerk met zijn fijne ranken en voluten is onvoldoende gelijmd en bevestigd, zodat voortdurend brokstukken uitvallen.

B. KLAVIATOUR

Deze is smakvol gebeeldhouwd en functionneert volgens de antieke constructie, waarbij het bovenmanueel door achteruitschuiving aan het ondermanueel wordt gekoppeld. Storend is het rammelen van de toetsen tusschen de leidstiften, en het kloppen van de pedaaltoetsen door de afwezigheid van bevilting.

C. WINDLADEN EN MECHANIEK.

De windladen vertoonen, ofschoon soliede gebouwd, hevige doorspraak, die te wijten is aan de omstandigheid, dat de over-elkaar-heenschuivende deelen niet luchtdicht afsluiten, maar wind doorlaten. In plaats van deze deelen weer vlak te scheven, heeft de orgelbouwer zich niet ontzien geatjes in de cancellen te boren, een werkwijze, die bij orgels van deze kwaliteit scherp is af te keuren.

Het mechaniek, met name het koperdraad, rammelt door slijtage en onvoldoende bevoering.

D. WINDVOORZIENING.

Deze is voldoende.

E. PIJPWERK EN INTONATIE.

Het pijpwerk verkeert in behoorlijke conditie, staat een halve toon te laag in stemming en heeft nog de oorspronkelijke intonatie van Hinsch. De orgelbouwer heeft er zich bij het onderhoud alleen toe bepaald pijpen op stemming te houden, door ze met de hand van boven toe te knijpen of uit te scheuren, een methode, die niet voor zijn vakmanschap en pleit voor dit antieke werk pleit. De oude intonatie is weliswaar door de tijd ongelijk geworden, maar van een karaktervolheid, die men in de orgels van de laatste vijftig jaar tevergeefs zoekt. Daar het zelden voorkomt, dat de intonatie uit de Rococotijdongeschonden bewaard bleef, zal het van groot belang zijn, dit karakter bij een restauratie zorgvuldig aan te houden en in denzelfden stijl bij te werken. Met name geldt dit voor de weggenomen registers, die de helderheid en aggressiviteit aan het totaalgeluid verleenden en nu noode gemist worden.

Gezien het bovenstaande mag het verwondering rekken, dat



VERVOLGBLAD 4

dat, terwijl de kerk weer in de stijl van oorsprong werd hersteld, dit orgel aan verwaarloozing en zelfs ontluistering werd prijsgegeven. Daar het aantal monumentale orgels in Drente zeer gering is, en dit werk met betrekkelijk geringe kosten weer in zijn oorspronkelijke onververbeterlijke aanleg kan worden hersteld, zou het ten volle verantwoord zijn de hulp van de officiële instanties als Rijk, Provincie en Gemeente in te roepen voor de restauratie van het Rodensche orgel.

Deze zou moeten omvatten:

A. HERSTEL VAN HET KASTWERK.

B. BEVILTING EN BEVOERING van manuelen en pedaal.

C. DEMONTAGE VLAKKEN EN HERSTELLEN der windladen. Invoeren en uiver afstellen van de mechaniek.

D. BIJWERKEN DER INTONATIE, door ongelijkheden, voerspraak, slissen en zwigen van pijpen weg te nemen.

E. HERPLAATSING van de Nasard 2 2/3', Mixtuur 4-5-6-sterk en Vox Humana 8' op Manuaal I, van de Sexquialters 2-3-4 sterk en Dulciaan 8' op Manuaal II, en voorzover gewenscht van de Tremulanten (alles in de oorspronkelijke samenstelling en constructie, volgens nader vast te stellen Rococo-mensuren van Hinsch en met gebruikmaking van de nog aanwezige registermechaniek en pijpbroosters). "

Reeds in een schrijven van 27 Mei 1939 schreef Mr Bouman o.e.s.:

"Bovendien wil ik mijn best doen voor de verkrijging van een subsidie van Rijksmonumentenzorg, waarmee ik eenige relaties heb."

B. HUIDIGE TOESTAND VAN HET ORGEL.

Gelijk uit het rapport van Mr Bouman blijkt, verkeerde het orgel in een verwaarloosde toestand. Gelijk uit nevenstaande foto blijkt, was de kas dermate vervallen, dat de middentoren van het hoofdwerk gesteund moest worden. Tegen het einde van het vorig jaar verergerde de toestand dermate, dat de orgelkas op instorten stond. De Kerkvoogdi, haar verantwoordelijkheid ten opzichte van dit instrument voelende, heeft de firma Jacobs te Leeuwarden en de orgelmaker Ruitter te Groningen opdracht gegeven onverwijld het orgel in veiligheid te brengen. Met levensgevaar voor de werklieden is de kas gesloopt en ter restauratie naar Leeuwarden gezonden, terwijl de orgelonderdelen naar Groningen werden getransporteerd. Hiermede was het oude orgel te Roden voor ondergang behoed. Daar onze Commissie reeds vóór de dreigende instorting het werk had opgenomen en met het archiefonderzoek begonnen was, is het gelukkig moge-

ERS

VERVOLGBLA D 5

lijk de gebreken te vermelden.

WINDLADEN

Deze hebben sterke door& en bijpraak.

De gaten der weggenomen pijpen in stokken en rekken zijn nog aanwezig. In de cancelwanden zijn gaten geboord ter verdoezeling van de door& en bijpraak. Inderdaad een afkeuringswaardige methode (zie rapport Mr Bouman).

TRACHTUUR EN KLAVIATUUR

De klaviatuur zowel van manusaal als pedaal is verre van remmelvrij. Er is te veel speling tussen de geleidstiften, terwijl enkele gaffels zijn afgesleten. Er is zeer veel speling in de mechaniek, terwijl de winkelhaken geoxydeerd zijn. Op de klavieren zijn stukken ebbenhout op weinig fraaie wijze vervangen en/of opgeschroefd. Het beleg van de klavierblokken van II c men. is weg, idem 2 stuitlatten. Het toetsbeleg (ivoor) is vergeeld, doch vrij gaaf. Het toetsbeleg van het pedaal is vernieuwd. Idem de registeropschriften.

WINDVOORZIENING

De oude balgen zijn vervangen door één nieuwe met Meidinger windmachine. De windvoorziening is niet geheel bevredigend.

PIJPWERK

Gelijk reeds aan het einde der historische beschouwing werd vermeld, zijn enkele stemmen verwijderd en 1 vervangen. In dit register is zink verwerkt. Het overige pijpwerk is vrijwel gaaf bewaard gebleven wat de kerns betreft. Enige kernsteken zijn aangebracht. Daarentegen zijn de bovenranden der pijpen geknepen of gescheurd door onoordeelkundig stemmen.

De in het bestek gemelde "dubbele discontpijpen" van de Prestant 8 van het Hoofdwerk zijn wel aanwezig, doch een rij (front) is niet meer aangesloten.

Vele pijpvoeten zijn versuikerd, terwijl het front enigermate door tinpest is aangetast. Aluminiumverf heeft deze pijpen een fa brieksmatig aanzien gegeven.

Wat de tongwerken betreft zijn enkele lepels en tongen van verw ijderde stemmen gevonden.

Het stevelblok van de Dulciaan 8 is evenals de stevelhuizen van de Vox Humana 8 nog aanwezig.

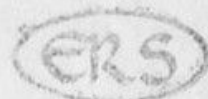
VAN DE Trompet 8, welke nog aanwezig is, zijn enkele bekens afgeknaapt boven de kop en enkele stemkrukken zijn afgebroken.

De toonhoogte is ruim $\frac{1}{2}$ toon beneden 440 trillingen per seconde (a').

De tremulanten zijn niet meer aanwezig.

ORGELKAS

Uit hetgeen met de orgelkas is geschied, blijkt overduidelijk, dat bij de jongste kerkrestauratie de orgelkas zeer slecht gereconstrueerd was. Vele stukken snijwerk lieten los. Deze werden ter plaatse bewaard. De kas was door houtworm aangetast en gelijk reeds hiervoren vermeld, gestut om instorten zoveel mogelijk te voorkomen. Wij stellen het tenzeerste op prijs, dat de Kerkvoogdij zich zo attent heeft getoond, dat instorten, hetgeen zeer zeker ten gevolge zou hebben gehad, dat windladen en pijpwerk in een/verwongen metaal en splinters hout zouden zijn herschapen, op deze wijze versterkt werd.



VERVOLGBLAD 6

In overleg met de Rijksarchitect voor Drenthe werd de kasrestaurateur reeds in najaar 1950 gekozen. Om deze reden heeft de Kerkvoogdij om verder verval te voorkomen, de kas reeds laten restaureren in afwachting van een subsidieregeling.. Hieruit mag niet geconcludeerd worden, dat de Kerkvoogdij te Roden zoveel contanten bezat, dat zij voor eigen rekening deze werkzaamheden zou kunnen laten verrichten. Een lening heeft Kerk, Rijk en Gemeente gevrijwaard voor de prijsstijgingen der laatste maanden, daar de materialen ook door de orgelmaker Hutter zijn aangekocht tegen de einde 1950 geldende prijzen.

Als bijlagen bij dit rapport gaan in afschrift :

1. Het contract tussen Uw Kerkvoogdij en de firma Jacobs-werner te Leeuwarden, betrekking hebbende op het herstel van de orgelkast.
2. Het contract tussen Uw Kerkvoogdij en Mense Hutter te Groningen, betrekking hebbende op het herstel van het orgel zelf.

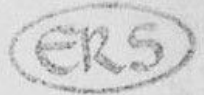
Het werk van de heer Hutter zal gaan onder ons toezicht, terwijl wij ook de keuringen zullen verrichten, opdat de waarborg bestaat, dat het werk volledig verantwoord uitgevoerd wordt.

Vermeld zij hier nog, dat naar ons aanvankelijk oordeel een vervanging van de frontpijpen niet noodzakelijk zal zijn. Na reiniging van de pijpen zal hierover echter eerst een definitief oordeel vast te stellen zijn.

Tot het verstrekken van een nadere toelichting of inlichtingen vindt U ons ten allen tijde bereid.

Met gevoelens van hoogachting,

namens de Orgelcommissie der N.H.Kerk,



BIJLAGE 1

A F S C H R I F T

Aanneming van werk

De ondergetekenden:

1. a. Hendrik Douwes Roelfzoon, zonder beroep, wonende te Roden
- b. Lammert Brauer, landbouwer, wonende te Roden
- c. Albert Willems, zonder beroep, wonende te Leutingewolde, gemeen-
te Roden
- d. Berend Luinge, Senior, zonder beroep, wonende te Lieveren, gemeen-
te Roden
- e. Pier Berghuis, smid, wonende te Nieuw-Roden, gemeente Roden
- f. Geert Boer, fabrieksarbeider, wonende te Nieuw-Roden gemeld

ten deze handelend eerstgenoemde als president, de tweede als secre-
taris en de overige als kerkvoogden en tezamen uitmakende de Kerk-
voogdij der Nederduitsch Hervormde Gemeente van Roden en als zodanig
die Gemeente vertegenwoordigende,

2. Firma Jacobs -Werner, beeldhouwer, wonende te Leeuwarden, Voor-
streek 53 B,

verklaren met elkander te zijn overeengekomen:

De firma Jacobs-Werner verbindt zich tot conservering en restauratie
van het orgel zich bevindende in het kerkgebouw te Roden van de Ne-
derduitsch Hervormde Gemeente a daar, bestaande uit :

1. Het uiteennemen der orgelbouw met voorbouw ter plaatse
2. Het transport naar Leeuwarden en terug
3. Het reinigen en conserveren der gehele orgelbouw met orna-
ment bee dhouwwerk volgens systeem Jacobs
4. Het opnieuw opbouwen ter plaatse
5. Het sluitend aanbrenge der losgeraakte delen kast en snijwerk
6. Het vervangen van vergane gedeelten door nieuwe (oud eiken)
7. Het repareren der gehele bouw (molm)
8. Het vervaardigen een aanbrenge der zoekgeraakte detaïldelen
Beeldhouwerij en Ornament
9. Het wederopbouwen in pasmaat sluitend der gehele ombouw met
voorfront in gereinigde en hechte staat
10. Het inwassen met daartoe bereide was (zuivere) en het opglan-
zen der gehele opbouw

Daartegenover verbindt zich de Kerkvoogdij tot betaling van een be-
drag groot Vierduizend zeshonderd vijftig gulden, te voldoen als volgt.
terstond bij de opdracht een bedrag ad Tweeduizend tweehonderd vijftig
gulden; waarvoor afzonderlijke kwitantie zal worden afgegeven
bij den aanvang van het herplaatsen een bedrag ad Eenduizend vier-
honderd gulden
bij het einde der oplevering: Eenduizend gulden.

ER 5

BIJLAGE 1
VERVOLGBLA D 1

Voorts verklaart de Firma Jacobs-Werner zich te verbinden de kansel in hetzelfde kerkgebouw te restaureren, waartegenover de Kerkvoogdij zich verbindt tot betaling van een bedrag groot Tweehonderd vijf en tachtig gulden, welk bedrag zal moeten worden voldaan bij de beëindiging van deze restauratie.

De Firma Jacobs-Werner geeft op deze conservering en restauratie een garantie voor de tijd van tien jaar, zodat zij zonder enige vergoeding alle restauratie een orgel en kansel zal uitvoeren, die zal blijken voor 1 Januari 1962 nodig te zijn, behoudens beschadiging door anderen dan de Firma Jacobs-Werner of haar personeel.

Getekend ter respectieve woonplaatsen

October 1950

w.g. H. Douma Rzn.

L. Brouwer

A. Willems

B. Luinge

P. Berghuis

G. Boer

w.g. Firma Jacobs-Werner
onleesbaar.